

ՄԱՅԻՍ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվան 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խաւքանչիւր ըստին 2 կոպեկ.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳԻՐԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խրատականքի արժանի է.—Ներքին Տե-
սիստիւն. Նամակ Իգորից. Նամակ Գանձա-
կի գաւառից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ Տե-
սիստիւն. Նամակ Գանձապետից. Արտաքին
լուրեր.— Հեռագրեր. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒ-
թիւններ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ներքինեան
դարձը.

ԻՐԱՆԻՍԱՆՔԻ ԱՐԾԱՆԻ Է

«Մշակի» մէջ տպւած թղթակցութիւն-
ները եւ յօդուածները մեր ընթերցողնե-
րը գիտեն, որ Պարսից կառավարութիւնը
համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի
այն բոլոր փորձերը, որոնք նպատակ ունեն
եւրոպական կրթութիւն մտցնել
երկրի մէջ եւ խրատականքէն իր հպատակ
հայ ժողովրդի ջանքերը կրթական աս-
պարհում:

Պարսկաստանի հայերի համար, որոնք
վերջին տարիները լուրջ կերպով սկսել են
զբաղվել դպրոցներ բանալու հարցով, շատ
նպաստաւոր է տիրող իշխանութեան բարի
տրամադրութիւնը: Արթուրական գործը կա-
րելի է կանոնաւոր եւ հաստատ կազմակեր-
պութեան միջոցով ապահովել այնպէս, որ
նա տեղիք չը տայ էական թիւրմանցու-
թիւններ եւ մանկ հայազգայնականութեան
կեանքի մէջ, իբրեւ նրա հիմնական պա-
հանջները մէկը, զարնալով կամայկա-
մայ պարտադիր եւ ընդհանուր ամեն մի
համայնքի համար:

Հարեւանութեան եւ փոխադարձ շահերի
շնորհով Պարսկաստանը տաճում է բարե-
կամական զգացմունքներ դէպի Ռուսաս-
տանը: Երկու երկրի մէջ սկսվում են սերտ
յարաբերութիւններ թէ անտեսական եւ
թէ բարդական հարցերում: Մասնաւո-
րապէս Պարսկաստանի հայերը միշտ եղել
են անդադար յարաբերութիւնների մէջ
Վովկասի ազգայնականութեան հետ եւ այն-
տեղի հայ աւելորդականները կապեր են
հաստատել ոչ միայն կովկասեան, այլ եւ
Ռուսաստանի ներքին խոշոր կենտրոնների
եւ վաճառանոցների հետ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

I

1801 թւականին, երբ առաջ տիրապետու-
թիւնը վերջնականապէս հաստատվեց Թիֆլի-
սում, առաւ զորքի հրամանատար զինակալ Լա-
զարով տեղեկութիւններ պահանջեց Գրիգոր
վարդապետից հայոց եկեղեցական եւ դպրոցա-
կան գործերի մասին: Գրիգոր վարդապետի
տուած պատասխանից երեւում է, որ վրաս-
տանի տիրապետութեան սահմաններում հայե-
րը ունին երեք թեմ—Էջմիածնի, Հաղբատի
եւ Սանահինի: Ամբողջ այդ տարածութեան
վրա գոյութիւն ունին միայն երկու հաս-
նայ դպրոցներ. մէկը Էջմիածնի թեմում, իսկ
միւրը—Թիֆլիսում, Մոզու եկեղեցու մօտ:
Երեւանից այդտեղ սովորում են հայոց եւ
վրաց լեզուները եւ իրանց գիտութիւնը ա-
ւարտում են քերականութեամբ...

Մուտք ամպութեան աւելի տխուր եւ
յուսահատական պատկեր հազիւ թէ կարելի լի-
նի երեւակայել: Երկու դպրոց ամբողջ վրաս-
տանում... Բայց չը պէտք է շլնալ դպրոց
ըստից: Մեզանից 20—30 տարի առաջ դպրոց
էր կոչվում ամեն մի խուց, ուր մի քանի ե-
րեւանի հաւաքված գրագիտութիւն էին առ-
վարում «առ ոտ» որ եւ է տիրացուի, աէր-
տէրի, կոյսի «Առ ոտ»—սա մի շատ բնորոշ
խօսք է, որ մնացել է մեր ձին գրականութիւ-
նից եւ միանգամայն ձեռք կերպով պատկե-
նի:

Հասկանալի է եւ բնական է, թէ ինչու
պարսկահայերը իրանց դպրոցական կազ-
մակերպութեան ծրագիրը աշխատել են
այնպէս մշակել, որ նրանք կարողա-
նան աւելի եւ աւելի զարգանալ եւ ամ-
րապնդել իրանց յարաբերութիւնները Ռու-
սաստանի հետ եւ միջոց ունենալ կատա-
րելագործվելու Ռուսաստանի կրթական
կենտրոններում: Այն նոր, աւելի սերտ,
յարաբերութիւնների մէջ, որ հաստատ-
վում է երկու պետութիւնների կեանքում,
օգտաւէտ եւ ցանկալի դեր կարող են կատա-
րել բոլոր այն ոյժերը, որոնք կը պատ-
րաստվեն կուլտուրական գործիչներ լինել
երկրի համար:

Սակայն պէտք է խոստովանել, որ դրաց-
րոցական գործի համար պարսկահայերի
ունեցած գրամական միջոցները շատ սահ-
մանափակ են: Չնայն գրամայնեցում անկա-
րելի է ունենալ լաւ պատրաստված ուսու-
ցիչներ, դպրոցական ընդարձակ շէքեր,
զատական անհրաժեշտ դոգեր եւ առար-
կաներ: Այստեղ կարեւոր է օգնութիւն եւ
աջակցութիւն բոլոր այն անձերի կողմից,
որոնք համար թանկ է դպրոցական գործի
աջող կազմակերպութիւնը եւ յարատե-
լոյութիւնը: Նոյն իսկ Փարսիի նման մի
խոշոր եւ համեմատաբար աւելի ապահով-
ված կենտրոնում չէ ժողովվում այնքան
զուտ, որ ապահովի դպրոցների տարե-
կան ծախսերը: Իսկ այդ դպրոցները մի
տեսակ կենտրոնական դպրոցներ են, որոնք
պէտք է օրինակ ծառային միւսներին հա-
մար: Այդ դպրոցների շուրջը ժողովված են
եղած մուսուր ոյժերը, որոնք սպասում
են թէ այսօր էլուց օգնութեան կը հաս-
նեն խոշոր նուիրատուութիւններ եւ թոյլ
կը տան կրթական գործի զարգացումը ա-
ռաջ տանելու հաստատ քայլերով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԻԳՐԻՐԻՑ

--

Մայիսի 14-ին

Մայիս ամիսը սկսվեց ամենօրեայ յորդառատ
անձրեւներով, իսկ երէկ անձրեւը փոխվեց

բացում է սովորողի եւ սովորեցնողի դիրքը:
Աշակերտը կուշ եկած ուսուցչի ոտների մօտ,
ենթարկված «միւր քեզ—ոսկորը ինձ» մանկա-
վարական միակ հակառակի մեթոդին: Ու-
սումը տանջանք էր, շատ քչերն էին յօժարու-
թեամբ իրանց անձը մտանում այդ տանջան-
քին: Եւ տանջանք ինչի համար: Մի կտոր
սաղմոս, մի կտոր ժամագիրք եւ ամենաշատը
նաեւ մի կտոր քերականութիւն—անա ինչ
էր ձեռք բերվում վարժապետի տարիներով
ծառայելու եւ դպրոցական ինկվիզիցիային են-
թարկվելու միջոցով: Այսպէս էր, անշուշտ, եւ
Մոզու դպրոցը, որին հայ հոգեւորականը
ներկայացրել էր առաւ կառավարութեան իբրեւ
հայկական կրթութեան եւ լուսաւորութեան
կենտրոն:

Պէտք է, ի հարկէ, աւելացնել, որ միայն
հայերը չէին այսքան ողորմելի դրութեան մէջ
գտնվում. պակաս ողբալի չէր կրթական գործի
դրութիւնը եւ վրացիների մէջ, Ռուս կառա-
վարութեան առաջին քայլերից մէկն էր հիմ-
նել մի դպրոց Թիֆլիսում, բայց բացառապէս
վրացի ազնուականների եւ հոգեւորականների
համար, որովհետեւ, ինչպէս գրում էր իշխան
Յիւրիանով, ազնուականութիւնը ծայրայեղ տգի-
տութեան էր մատնված եւ շատերը նոյն իսկ
իրանց մայրենի լեզուն չէին իմանում կանո-
նաւոր կերպով:

II

Պատմական նշանաւոր քաղաքներում, երբ
վճռվում է ազգերի բազմը, միայն այն ազգերն
են կարողանում կենսունակութեան հիւթեր
ձեռք բերել եւ վերածնութեան ճանապարհը
ճանաչել, որոնք հասկանում են քաղաքի մեծ
նշանակութիւնը, որոնք ըմբռնում են իրերի

կարկուտի Իգորի շրջակայքում կարկուտ տե-
ղաց, որը տեւեց 10 օր: Կարկուտը քնանել
է 10—15 գիւղերի ցանքները եւ այգիները,
հացահատիկները այնպէս են գետին փռվել, որ
տեսնողը կը կարծէ, թէ հնձված են:

Գարունը բացվելուն բոլոր գիւղացիները
ուրախ էին, որովհետեւ ցանքները առատ պը-
տուղ էին խոստանում. բայց երէկվայ կար-
կուտը գիւղացիներին յուսահատութեան մէջ
է դրել: Էլ ինչո՞վ ապրեն, ինչո՞վ պարտքը տան:
Անցեալ տարվայ պաշարը կերել-վերջացրել են,
մի մասը ցանել են եւ սպասում էին նոր հուն-
ձին. պաշարը վերջնապէս պատճառով սկսել
են վերադիրով ցորեն վերցնել գիւղի աղանե-
րից, 1 սոմարին (3 պուդ) վերադիր առնում են
4 լիւր (48 ֆունտ): Ահա տուրա 1 1/2—3 ամիս
ժամանակի համար: Մարդիկ կան, որոնք մի-
շու անգամ ցանած սերմն էլ վերադիրով են
վերցրել:

Գիւղերից ամենաշատ քնանք ստացել են
Ձիւֆիլար կոչված թուրք գիւղը եւ Թէջլու-
հայաբնակ գիւղը. նրանք զրկվեցին բոլոր
ցանքներից, պտղատու ծառերից, խաղողի վա-
զերից, բամբակից, ինչպէս նաեւ բոլոր այն
բույսերից, որոնք այնքան հարկաւոր են գիւ-
ղացուն: Ամեն ինչ փչացել է, հողին հաւա-
սարվել:

Կարկուտի մեծութիւնը, ինչպէս ասում են,
հաւի ձուի չափ է եղել: Մի տեղ կշռել են՝ 6
հատը մի ֆունտ է եկել: Ձափուր գիւղում,
որի ցանքների կէս մասը քնանվել է եւ որի
բնակիչները կէսը հայ են, կէսը թուրք, ինչ-
պէս պատմում են, մի թուրք երեխայ, 7—8
տարեկան, ընկնում է կարկուտի տակ, որի
հարուածներից ձաքը է նրա գլուխը եւ սկսել
է արիւն հոսալ:

Գիւղացիները սկսել են կորել առնել եւ
ցանել կարկուտի քնանված տեղերում: Կորե-
կի խաղիւրի (30 պուդ) գինը 40—50 ռուբլու
հասաւ: Իսկ ցորենի տըր աղանքը սոխի գը-
տան գները բարձրացնելու:

Վնասված ցանքների տէր գիւղացիները այ-
սօր բոլորը թափվել են Իգորի՝ գաւառապետի
մօտ, խնդրելով գնալ տեսնել իրանց քնանե-
րը: Այդ գիւղացիներին եթէ ուզում ես հարց-
նել քնանքների մասին, չեն կարողանում պա-
տասխանել, որովհետեւ յուսահատութեան ար-

անողոք պահանջը—կամ յետ մնալ քարանայ,
ոչնչանալ իբրեւ կուլտուրական ազգ, կամ ա-
ռաջ գնալ, զարգանալ եւ տեղ բնել վերանո-
րոգված, ինքնաճանաչ մարդկութեան մէջ:

Այդպիսի վճռական քաղ էր XIX դարի
սկիզբը Կովկասում, երբ առաջ արծիւը վերջ
էր գնում թաթարական ցեղերի տիրապետու-
թեան եւ հրաւիրում էր իր նոր հպատակնե-
րին խողաղ ու հանգիստ զբաղվել կրթութեան,
առաջադիրութեան եւ բարոյական վերածնու-
թեան նպատակով գործերով: Հայերը հասկացան
այդ հրաւերի ամբողջ միտքը: Գտնվեցան եր-
կու անհամներ, որոնք գիտէին, որ նոր ժամա-
նակներում ապրելու համար հային հարկաւոր
էր կրթութիւն: Այդ անհամներից մէկը հայոց
ազգի նշանաւոր բարերար Լազարեանն էր, որ
1817-ին հիմնեց Մօսկվայում Լազարեան ձե-
մարանը, իսկ միւսը—հայկաւոր Ներսէս Աշ-
տարակեցին էր, որի կատարած դերը Կովկասի
պատմութեան մէջ այնքան կարեւոր եւ մեծ է:
Այս գործունեաց, հետաքնն եւ ժողովրդասէր
հոգեւորականը շարունակ երազում էր մի բա-
րեկարգ դպրոց հայ երեխաների կրթութեան
համար, եւ երբ նշանակվեց Թիֆլիսի առաջ-
նորդ, իրան յատուկ կրակոտ եռանդով կպա-
գործին եւ սկսեց միմեանց ետեւից խորտակել
այն խոչընդոտները, որ յարուցանում էր ժա-
մանակներից տգէտ եւ խաւար հայ հասարա-
կութիւնը:

Ոչ իմաստուր Լազարեանը, ոչ Ներսէս ե-
պիսկոպոսը, ի հարկէ, Ամերիկա չէին գտնում
հայերի համար: Վենետիկի Միթթարեան վան-
քը ծաղկած էր մի ամբողջ դար եւ զարծել էր
հայերի համար մի նոր Աթէնք, որովհետեւ լոյս

տաւոր խեղդում է: Ամեն տեղից յուր կըա-
րած՝ գիւղացիները միմյան կառավարութեան
վրա են դրել իրանց յոյսը:

Ե. Լազարեան

ՆԱՄԱԿ ԳՆԱԶԱԿԻ ԳԱՒԱՌՈՒՑ

Երեւանից օրօք, մայիսի 4-ին

Մի անակ զոհ եւա: Երէկ, կէսօրից յետոյ,
որ ցերեկով Ոսկանապատ գիւղի Հեռու-Հանդ
կոչված տեղը հասարակութեան ցանքների,
խոտհարքների պահապան Լեւոն Դանիէլեանց
սպանվեց չորս արեւելուտ եւ գաղանարա-
րոյ թօփալահանութեան ձեռքով: Պէտք էր
տեսնել թշուառ երիտասարդի դիակը, որպէս
գի ճիշդ դադափար կազմէիք, թէ անգթու-
թեան ո՞ր աստիճանին է հասնում կատաղած
մարդու գաղանութիւնը:

Գանձակ քաղաքից տար վերստի վրա եւ
Երեւանից օրօքի քիթի տակը մօտ տար տարի
սրանից առաջ կազմակերպվել է մի աւաղա-
կային օրջ, որը կոչվում է Թօփալ-Հասանլու.
զաւառի զանազան անկիւններից հաւաքված
այդ կասկածելի եւ աւաղակարարոյ մարդիկ
ան ու սարսափի մէջ են պահում հարեւան
ազգայնականութիւնը—գերմանացիներին, թուր-
քերին եւ հայերին: Թօփալ-Հասանլուն մի կա-
տարեալ չարք, մի Աստուծու պատիժ է հա-
րեւանների համար. կարծես այդ խանիճա-
ղանձ հաւաքածուն իր անհանգիստ վարք ու
բարքով իր կեանքի նշանաբան է ընտրել
գողութիւն եւ սպանութիւն, ուրիշ աշխատա-
նի անընդունակ է նա: Ժողովրդական կար-
ծիքը դրանց է վերագրում գանձակեցի ծերու-
նի Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի մահը, որը չա-
րաչար սպանված էր Երեւանից օրօքի
Գանձակ տանող խճուղու վրա: Թօփալ-Հա-
սանլուցի մէկը անցեալ տարի Երեւանից օրօք
գաղութիւն փորձ արեց անտառապետի օգ-
նական Սեչերինի կեանքի դէմ՝ արքանակ
արձակելով վերջինիս վրա, երբ նա ուզում
էր պետական անտառից գողացված փայտը
բռնել. մի ուրիշ թօփալ-հասանլուցի անցեալ
տարի նոյն պայմանների մէջ փորձ արեց սպա-
նել անտառի կոնդուկտոր Դավիթովին: Առա-
ջին յանցաւորը տանաւմայ բանտարկութեան
դատապարտվեց, իսկ երկրորդ գործը դեռ չէ

ստանալ ամեն մի ուսումնասէր հայի տեն-
չանքն էր: Այդ լուսաւոր կենտրոն էր, որ
բարի եւ ազնիւ նախանձ ծնեցրեց երկու հիմ-
նադիրների մէջ: Մրցել Միթթարեանների դէմ
—անա այն միտքը, որ առաջին անգամ ամե-
նից կարեւորն էր համարվում: Պատճառը կրօ-
նական հանգամանք ունէր. Հայ լուսաւորչա-
կանները տեսնում էին, թէ որքան ուժեղ են
կաթօլիկ Միթթարեանները, զինված լինելով
անհամեմատ բարձր եւ բաղնակողմանի գիտ-
նականութեամբ: Չամիչեանների ահապին հեղի-
նակութիւնը ճնշում էր տգէտ եւ անպատրաստ
հայերին, եւ ինչպատուր Լազարեան իր հյա-
տարկած չըվաբերականի մէջ գանգաւորվում
էր, որ մինչդեռ Միթթարեանները հարուստ
ծում են հայոց եկեղեցին, շարտարակելով նը-
րան հերձուածող, հայերի, ջրտրիւ իրանց աը-
գիտութեան, չեն կարողանում պատասխանել
կաթօլիկ հայերին եւ ստիպված են կուլ տալ
նրանց բոլոր մտքերը: Ներսէսն էլ իր դպրո-
ցական գործունէութեան մէջ օրինակ է ու-
նեցել մեծ Միթթարեան:

Այսքանը, ի հարկէ, չէ նուազանցում այդ
երկու բարերարների մեծ երախտիքը: Կարե-
ւորը սկզբնապատճառը չէ, այլ գործը: Ինչից
էլ զրգված լինէր Ներսէսը, մեզ համար ամե-
նաշնանաւոր հանգամանքն այն է, որ նա 1824
թւին Թիֆլիսում բաց արեց անդրկովկասեան
հայերի անդրախիկ կանոնաւոր դպրոցը, որ
նրա անունով կոչվեց Ն Ե Ր Ա Ւ Ս Ե Ա Ն Դ Վ Ր Ո Յ:

III

Վաղը, մայիսի 21-ին, այդ կրթական հա-
տատութեան 75 ամեայ գոյութեան յօրիւնն
է ստնվում:

քննվել. անցնալ տարի Մրուտ գիւղացի երկու եղբայրներ Սողոմոն եւ Գրիգոր Աղաջանեաններին մի երկուսը սպանեցին թոփախաւան լուսեցիները եւ այն եւ այլն...

Այս անգամ նրանք աւելի վատթար են վարվել իրանց զոհի հետ, քան արեւմտաւոր վաղ-բը. խեղդամահ անելով չեն բաւականացել, այլ արաքողանող են արել նրա կոկորդը եւ կուրծ-ծը. Բայց ինչ է եղել Լեւոնի յանցանքը: Այն՝ որ շարունակ զգուշացնելու է եղել հովիւ-ներին հասարակութեան ցանձերից հեռու մնալու, այն ցանձերից, որոնց վրա դրած է գիւղացիների յոյսը, որոնց գիւղացին մշակել է եւ պարտքով-պատահաւորով ցանել:

Դէպքից քանի օր առաջ Լեւոնը վերցնում է գիւղի երիտասարդներին, որ գնան միասին ցանքները նայեն Արտեմի եւ խոտհարքների մէջ նրանք գտնում են թոփախ-հասանելու ոչ-խարի հօտերը իրանց հովիւներով, որոնք փախչում են մօտիկ բլրակի վրա կանգ-նում եւ այնտեղից սպանալիքներ կարգում «գորուղի» Լեւոնի դէմ, որը այդ ժամանակը մորթում է նրանց մի գառը (այդ մի ընդունված սովորութիւն է): Հովիւներից ա-մենակատաղին ասում է, որ ինքն էլ պիտի Լեւոնին այդպէս մորթէ, որ սիրտը հովանայ: Ամօխ երեքին նրանք, այդ հովիւները, բըռ-նում են Լեւոնին, նախ գօտիով խեղդում, յե-տոյ կոկորդը եւ կուրծքը կտրում. այդ տես-նում է հուռուցի Լեւոնի ընկերը, բայց փոխա-նակ օգնութեան գալու փախչում է դէպի գիւղը իմաց տալու, սակայն ճանապարհին պա-տահում է ձիարածներին, եւ նրանց հետ գա-լիս եղեռնագործութեան տեղը: Նրանք երկար օրոնկուց յետոյ, գտնում են ձորի մայրանների թաւուտի մէջ դիակը: Միւս օրը առաւօտեան սպանութեան տեղն եկաւ մեր մասի նոր պրիստաւ պ. Մակրոպոլոս, որը իսկոյն եւ ի՞նչ կալանաւորեց եղեռնագործ հովիւներին եւ նը-րանց պարագլուխ Ամիր-Ղուլի օղլու աջ թեւ-քի վրա արեան հետքեր գտնելով հագուստը վրայից հանել տուց, իբրեւ նիւթական ապա-ցոյց կատարած եղեռնագործութեան: Յանցա-ւորը ասաց, թէ ոչխարի արիւն է, յետոյ ուղ-ղեց սխալը, թէ ինքը ուրիշների հետ ճախ-աչ վախճելով ժամանակ զլուխը կտրել է, այդ արեւնիցն է, որ թեւքի ծայրերը թաթախվել են:

Այս հանցամասնից արդէն կարող էք հետեւ-եցնել թէ որչափ փորձվել են արանք գա-տաստանական գործերում, որ յանցանք իրան-ցից հեռացնելու համար յարգելի պատճառներ են գտնում. գիտեն որ վերջը սուտը բաց կը լինի, ոչխարի արիւնը մարդու արիւնից կը զանազանվի: Հնարագործութեան մէջ եւ դա-տաստանական գործերի վերաբերեալ թոփախ-հասանելուցին փաստաբան է: Չորս յանցաւոր հովիւներն էլ բանտ տարվեցան. գործը շուտով կը յանձնվի արդարադատութեանը. յուսանք, որ գէթ այս անգամ եղեռնագործները իրանց արժանի պատիժը կը ստանան:

Մենք դարձեցինք պատմութիւնը չենք գրում այստեղ: Լրագրական մի յօդուածի մէջ ոչ միայն անհնարին է գտնել հարեւանցօրէն յիշա-տակել 75 անակ կեանքի գլխաւոր հանգա-մանքները, այլ եւ չէ կարելի մի առ մի թելել այն օգուտները, որ ստացել է հայ ազգը իր արժանաւոր հոգեւորականի ձեռքով հաստատ-ված եւ ամուր գիրքի վրա դրած հիմնարկու-թիւնից:

Եւ ընթերցողը կարիք էլ չունի մեր այս յօդուածի մէջ որոնել այդքան երկար կեանքի պատկերը: Ներսիսեան դարձեց իր յօդուածին օրը հանդէս է գալիս իր պատմութեամբ. կայ լրակատար պատմութիւն, որ սկսված է միայն, կայ եւ համառօտը, որ հասցրած է մինչեւ մեր օրերը *): Մեզ կը մնայ այստեղ յիշել մի քանի հանգամանքներ, որոնք ցոյց են տալիս թէ Ներսիսեան դարձեց ինչ դեր է կատարել ա-րեւելեան հայերի կրթական գործի մէջ:

Այդ դերը շատ մեծ էր եւ համարեա եղակի մինչեւ վաթսուական թւականների սկիզբը: Մինչեւ այդ՝ Անդրկովկասեան հայ թեմերից ոչ մէկն էլ չունէր կանոնաւոր թեմական դպրոց-ներ: Կանոնաւոր ենք ասում այն պատճառով, որ մինչդեռ Ներսիսեան դարձեց արաջնովու-թեան աղբիւրներ եւ կառավարվում էր ժողո-վրդական ներկայացուցիչների ձեռքով, միւս թեմական դպրոցները անուանական գոյու-թիւն ունէին եւ ամբողջապէս հոգեւորական-ների իրաւասութեան տակ էին գտնվում: Միայն 60-ական թւականների սկզբներին թե-

Մի փաստ, որը չէ կարելի լուրջեամբ անց-նել, որը բոլորի վրա վատ տպաւորութիւն-թողեց, այդ այն էր, որ թշուառ երիտասարդի գիտել եկեղեցի չը տարվէր: Կարծես թէ սա վնասակար նախադաս չէր, որի նմանների գերեզմանների վրա էրինների եւ մորթիների զաւթաղալ են սարքում մեր հոգեւոր հայրերը:

Նիկ. Գրիգորեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի, մայիսի 18-ին, նորին մեծու-թիւն պարսից Շահի Թիֆլիսից մեկնելու օրը, առաւօտեան ժամը 6-ին Կառավարչապետի պա-լատում հաւաքվեցին բարձրաստիճան անձինք, զանազան հիմնարկութիւնների կառավարիչները եւ դասակարգերի ներկայացուցիչները՝ հրա-ժեշտի ողջոյն տալու նորին մեծութեանը: Այդ միջոցին Գոյօլիսիկի պրօսպեկտի վրա, Բարեա-տիւնակալ եւ երթօժիկակալ փողոցներում, մինչեւ Նիկոլայիսի կամուրջը, կանգնած էին զորքեր զինուորական երաժշտական խմբերով: Թիֆլիսի կազնութեան ուսումնարանի աշակերտ-ները իրանց վերատեսչի հետ միասին չարված էին կառավարչապետի օգնականի ընակարանի առաջ՝ Բարեաւորական փողոցում: Չը նայե-լով վաղ առաւօտին ժողովրդի խուռն բազ-մութիւնը լցրել էր այն փողոցները, որոնցով պէտք է անցնէր Շահը: Առաւօտեան 7 ժամին եւ 10 րօպէին նորին մեծութիւնը, գեներալ-ադիւտանտ Արսենիկի, կառավարչապետի օգ-նական գեներալ-լէյտենանտ Ֆրեդէի, մեծ վի-դիր Սադրազամի, իր միւս մինիստրների եւ չքաւորի հետ միասին՝ դուրս եկաւ պալատից եւ կառք նստել: Այդ ժամանակ Արսենիկի առ-բից լայնց թնդանօթաձգութեան որոտումն: Նորին մեծութեան հետ մի եւ նոյն կառքում նստած էին գեներալ Արսենիկի, Սադրազամը եւ պարսից արքունի պալատի մինիստրը: Հա-նելով կայսրան՝ նորին մեծութիւնը մտաւ ար-քայական սենեակները, իսկ այնտեղից, մի քա-նի բօպէից յետոյ, անցաւ արտակարգ գնացքի կայսերական վագօնը: Միտլիք կերպով հրա-ժեշտ տալով բոլոր այն անձանց, որոնք եկել էին ճանապարհ գցելու նորին մեծութեանը՝ Շահը մեկնեց քաղաքից դէպի Մցխէթ: Շահի հետ միասին Մցխէթ գնացին նաեւ կառավար-չապետի օգնական Ֆրեդէ եւ նահանգապետ Սվեչին: Մցխէթում կառք նստելով՝ Շահը իր չքաւորի հետ միասին ուղեւորվեց Վլադի-կավիզ:

Երէկ Միլիմանեանի տանը, որտեղ գտնվում է «Օրիանտ» հիւրանոցը, հրդէն ծագեց: Այր-վում էր տանիքը: Բարեբաղդաբար հրդէնաչէջ զօրքերը շուտ վրա հասան եւ հանգրդին կրա-կը: Բացի վերին յարկի առաստաղից եւ տա-նիքից՝ տան միւս մասերը ոչ մի վնաս չը կրե-ցին: Հրդէնը ծագել է եկեղծարական լուսաւո-

մական դպրոցների կառավարութեան մէջ մտցրվեց ժողովրդական տարր, որ եւ կենդա-նութեան բերեց իր հետ:

Հիմնված լինելով Թիֆլիսում, Կովկասի այս կենտրոնում, ուր աւելի քան մի ուրիշ որ եւ է տեղ չառ կային կրթված, ինտելիգենտ հայեր, Ներսիսեան դպրոցը բոլոր հայ դպրոցներից առաջ էր գնում նաեւ կրթական սիստեմի եւ ուղղութեան վերաբերեալ գործերի մէջ: Ներ-սիսի հիմնած դպրոցը իր գոյութեան առա-ջին տարիներում հին խալիֆայական դպրո-ցից մի աստիճան էր բարձր: Նա տալիս էր շատ քիչ պատրաստութիւն, չառ սահմանափակ ուսում. ինչպէս որ Արքովեան, այդ դպրոցի առաջին սաներից մէկը, բոլորովին գոհ չէր իր ստացածով եւ պատրաստվում էր Վենետիկ գնալ՝ կառարեկագործվելու համար. դժգոհ էր եւ Արքովեանի ընկերակից Ստեփանոս Նազարեանը: Բայց այդ անբաւարար դրութիւնը մի դրդիչ էր ապագայ բարեկարգութեան համար. դժգոհ-ները—Արքովեան, Նազարեան գնում են Դոր-պատ, ծանօթանում են եւրօպական կրթու-թեան սիստեմի հետ եւ այնուհետեւ դառնում են հայերի մէջ առաջին կրակոտ քարոյիչներ, ո-րոնք ցատիկ կտնէին սկսում եղած դրու-թեան դէմ, ժողովրդականացնում են կրթու-թեան եւրօպական եղանակը: Սա արդէն մի անգլիկ ծառայութիւն է: Յիսուական եւ վաթ-սուական թւականների շարժումը, որի նշա-նաբանն էր ժողովրդական կրթութիւն, հիմն-ված եւրօպական գիտութեան վրա, ամենա-զլուաւոր ներկայացուցիչ ունէր Ներսիսեան դպրոցում աշակերտած Նազարեանին: Դա դպրոցի առաջ բերած դժգոհ տարրն էր, իսկ հնութեան պաշտպանները մեծ մասամբ նոյն

րութեան թեկերից: Թէ տունը եւ թէ հիւրա-նոցը ապահովեցրած էին: Հիւրանոցի մարդ-կանց վնաս չը պատահեց: Հրդէնը հանգրդնե-րից մէկը վիրաւորվեց: Հրդէնի պատճառով վնասակար տէլեֆօնի գիծը, որ անցնում է հիւ-րանոցի մօտով: Արդէն սկսել են տէլեֆօնի գիծը վերականգնել:

Ապշերօնեան թերակղզին ջրանցքով կտրելու հարցը պաշտօնական ընթացք է ստացել: Ֆի-նանսների մինիստրութիւնը ներկայումս ու-սումնասիրում է այդ հարցը: Այժմ բոլոր նա-ւերը, որոնք Բագուից դուրս են գալիս դէպի Աստրախան եւ Պետրովսկի գնալու, պտտում են Ապշերօնեան թերակղզու շուրջը, կատարելով 130 վերս ո ճանապարհորդութիւն, մինչեւ որ կը հասնեն Բագուի միջօրէի գծին: Իսկ երբ Բագուից ջրանցք փորվի ուղիղ գծով, այն ժա-մանակ ճանապարհը կը կարճանայ 100 վերս-տով եւ կը դառնայ մօտ 22 վերստ: Զրանցքը կունենայ ամենաբարձր 14 սաժէն լայնութիւն եւ 15 ոտնաչափ խորութիւն: Զրանցքի շինու-թիւնը կարժեհայ մօտաւորապէս 17 միլիօն րուբլի:

Որոշելու համար թէ օտարազգիները որքան գործարաններ եւ ձեռնարկութիւններ են հիմ-նել Ռուսաստանում, թէ որքան օտարազգի մասնագէտներ, վարպետներ եւ բանւորներ կան արեւմտադպրոցներում, նշանակվում է յատուկ յանձնաժողով, որը պէտք է գործէ ֆինանսների մինիստրութեան մշակած ծրագրով:

Ամերիկացիները դիմել էին Լեւ Տօլստոյին, որ նա հեռագրով յայտնէ իր համակրութիւնը բօէրների յայտարարելու համար այն օրը, երբ բօէրների ներկայացուցիչները պէտք է հա-նէին Նիւ-Եորկ Տօլստոյ պատասխանեց հետե-ւալը. «Americans good offices can consist only in menaces of war. Therefore sorry non to be able to comply with your wishes», որ նշանակում է. «Ամերիկացիների բարի ծառա-յութիւնները կարող են լինել պատերազմական սպառնալիքներ: Այդ պատճառով ցաւում եմ, որ անկարող եմ միանալ ձեր ցանկութիւննե-րին»:

Երկրագործութեան մինիստրութիւնը որոշել է լրացնել կենդանաբուծութեան ու-սումնասիրութիւնը Ռուսաստանում: Առանձին գիտնական արշաւանքների միջոցով Առաւմա-սիրված են կովկասեան թերակղզու եւ ոչխարա-պահութեանը: Այժմ հերթը հասել է խոզա-պահութեան ուսումնասիրութեանը: Պրօֆեսոր Կալուզին այդ առիթով մշակել է ուսումնասի-րութեան մի ծրագիր:

Դպրոցի ուսուցիչներն էին, որոնք եւ կատարի կուրսն էին մղում ազատամարտ երիտասարդու-թեան դէմ: Յաջորդական, ի հարկի, երիտա-սարգութեան կողմը պիտի մնար. եւ Պետրոս Շահնշեան դպրոցի մէջ մտնում է նոր ժամա-նակի պահանջները, բայց միայն այն չափով, ինչ չափ կարող էր ունենալ նա իր աւելի ազատամարտ-կրօնական, քան աշխարհական ուղ-ղութեանը: Նրա ժամանակ վերջացաւ. դպրոցի հին դարը եւ սկսվեց միջին դարը: Իսկ նոր դարը սկսվում է արդէն եօթնամյակական թը-ւականներին, երբ մեր մէջ երեւան են գալիս ժանկավարժներ եւ դպրոցը ստանում է ժամա-նակակից կրթական պահանջներին համապա-տասխանող ուղղութիւն:

Այսպիսով ահա Ներսիսեան դպրոցը սերտ կերպով կապված է այն մտաւոր շարժման հետ, որ առաջացրել էր կենսաբ. մէջ ամենալուսաւոր չըջանն է կապվում Ներսիսի դպրոցը բոլոր միւս հայ դպրոցների առաջնորդն ու ղեկա-վարն է դառնում: Նա է, որ բաց է թողնում աւելի պատրաստված աշակերտներ, նա է, որ առաջին անգամ ուսուցչանոցի դեր էլ է կա-տարում, պատրաստելով այն ուսուցիչների մեծ մասը, որոնք գործում էին մեր գաւառներում: Աւելացնեմք եւ այն, որ Ներսիսեան դպրոցը մինչեւ 1860 թւականը պահում էր սուպերա-կան մասով, որ եթէ վաղը չէ կովկասեան հայերի մէջ, գոնէ ամենից շատ գործունեան է, ամենից շատ արգասաւորը:

Պատմութիւնը վերին աստիճանի խրատա-կան դասեր է տալիս: Յովհաննէս Կարսեցի կաթողիկոսի ժամանակ դպրոցը դառնում է հակաթողութեան կեդրոնական սեկտոր սեկտ-կանութիւն եւ անց է կացնում. մտայն ու ան-

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿ ՅԱՆՍՈՒԹԻՒՆ

Պարիզ, մայիսի 16-ին

Յուցահանդէսը կամաց-կամաց մօտենում է իր կատարելութեանը. համարեա օր չէ անց-նում, որ այս կամ այն օտարազգի պալիլիօնի լայնման հանդէսը տեղի չունենայ: Վերջին օ-րերս հետզհետէ բացվեցին՝ առաւել, ունեղա-րական, Դանեմարքայի, Իտալիայի, Շվեդիայի, Բելգիայի բաժինները, աւելի կամ պակաս փա-ռաւոր հանդէսներով, երբեմն նոյն իսկ հանրա-պետութեան նախագահի ներկայութեամբ: Էլի մի քանի օր եւ բոլոր մնացած բաժինները կը բաց-վեն հասարակութեան առաջ, վերջին բանւորը կը հեռանայ ցուցահանդէսի չըջափա-կից, տա-նելով իր հետ ստեղծագործող գործիքները եւ իր ոտների փոշու հետ միասին աշխարհին ի տես թողնելով իր դառն քրտինքի պտուղները:

Այժմից իսկ կարելի է ասել, որ ներկայ ցու-ցահանդէսը թէ իր ընդարձակութեամբ եւ թէ իր բազմազան ճոխութեամբ գերազանցում է բոլոր նախկիններից. ամբողջ ծրագիրը խե-լացի կերպով մտածված եւ ամենայն ման-րամասնութեամբ ի կատար է ածված: Նախ քան առանձին մասերի, աշխարհի առանձին կողմերը ներկայացնող վերին աստիճանի հե-տաբեքի բաժինների նկարագիրը, կը փորձեմ այսօր մի ընդարձակ ակնարկ գցել ցուցահան-դէսի ամբողջ պատկերի վրա, որով գոցէ կա-րելի լինի մօտաւոր գաղափար կազմել գործի եւ աշխատանքի մեծութեան մասին:

Ցուցահանդէսը տարածվում է Սենա գետի աջ ու ձախ ափերում, դնում է Մարսեան եւ Ելիսեան ընդարձակ դաշտերը, Ինվալիդի առաջ ձգվող հրապարակները, Տրօկադերօի շուրջը գտնվող տարածութիւնը եւ Անտէնի ուղիւն: Ընդհանուր մակերեսովը մի միլիօն ութսուն հազար քառակուսի մետր է, որից հինգ հարիւր քառասուն հազար մետրը ծածկված է շինու-թիւններով, որոնցից մի քանիսը, ինչպէս գեղ-արուեստի երկու պալատները (Les palais des beaux arts) ճարտարապետութեան հրաշալիքներ են եւ շինված են մշտապէս մնալու համար:

Ելիսեան թերակղզու անկյունը շարքերով չեն յա-ջորդում իրար, այլ կազմում են մի քանի իրա-ւրից անջատ գրուպներ, այնպէս խելացի մը-տածված ձեւով դասաւորված, որ իւրաքանչիւր գրուպն իր ամբողջութեամբ կազմող բաժին-ներով իր առանձին բնաւորութիւնը, նշանա-կութիւնը, իր առանձին խորհուրդն ունի, նա-խելով գրաւած տեղին եւ իր պարունակութեա-նը: Այսպէս Սենայի աջ ափին բարձրացած Ե-լիսեան պալատները իրանց յարակից շինու-թիւններով մի զատ ամբողջութիւն են կազ-մում: Սենայի ձախ ափին, Ինվալիդի հրապա-րակի վրա ձգված Ֆրանսիական մանուֆակ-տուրայի շինութիւնները նոյնպէս մի առանձին բաժին են ներկայացնում: Ազգերի փողոցի աջ

կարգ, ողորմելի մի չըջանն Բայց հէնց որ Նե-սիւսը կաթողիկոսանում է, տալիս է իր հիմ-նարկութեան ժողովրդական հոգաբարձութիւն —Իսկոյն գրութիւնը փոխվում է. դպրոցը վա-տակում է հասարակութեան համակրանքը, դառնում է ամենքի սիրելին, եւ առատ նուի-րաբերութիւնները գալիս են նիւթական ապա-հովութիւնը հաստատելու—մի բան, առանց որի չէ կարող գոյութիւն ունենալ բարեկարգ հիմնարկութիւն:

IV

Այսօր Կարսեցու ժամանակի կարգերն են հաստատվում մեր եկեղեցական—դպրոցական գործերի մէջ: Եւ այսօր, երբ կատարվում է Ներսիսի համալուսար հիմնարկութեան 75-ա-մնայ գոյութեան յօդուածը, մենք, իբրեւ այդ դպրոցի անկեղծ բարեկամներ, չենք կարող նախ չը դիմել մեր հոգեւոր կառավարութեան եւ չը ցանկալ, որ նա չը մոռանայ թէ ինչն էր Ներսիսի, Մատթէոսի եւ Գէորգի ամենամեծ ծառայութիւնը: Այսօրվայ օրը մեր միակ ժո-ղովրդական, ինքնավար կրթական հիմնարկու-թիւնը Ներսիսեան դպրոցն է: Մենք հաւա-տում ենք, որ մնալով այդպէս, դպրոցը կը շարունակէ մեծ բարիքներ մատակարարել մեր ժողովրդին, տալով նրան հնար եղածին չափ կրթված անդամներ եւ քահանաներ:

Եւ մենք ամբողջ օրով ցանկանում ենք, որ կովկասեան հայերի անդրանիկ դպրոցը միշտ բարգաւաճէ, առաջ գնալ եւ հնարաւո-րութիւն ունենայ պարծանքով սօսելու շատ այսպիսի յօդուածներ...

Առաջադիմութիւն՝ առողջ, հիւթալից կըր-թութեամբ:

*) Համառօտ պատմութիւն Ներսիսեան հոգեւոր դպրոցի, կազմեց Սա. Մակրոպոլոս: Սա գիրքը նոր լրջ տեսակ եւ նրա մասին մենք կը խօսենք մի այլ անգամ:

Նիստը ձանադար ընկալ դեպի ժողովրդի:
ՎԱՄԻՄԻՐ-ՎՕԼԻՍԿԻ: Մայիսի 16-ի գի-
շերը հրդեհը լավից քաղաքի կեսը, առհի ջան
800 հրէայ ընտանիքներ կատարելապէս մու-
րացկան դարձան: Կարիքն աննկարագրելի է,
տեղական բարեգործութիւնը անբաւարար է,
կոմիտեան է հիմնված, որին խնդրում են ու-
ղարկել նուիրատուութիւններ:

ՆԻՒ-ԿԵՍԻ: Թշնամին սպառնում էր անդ-
լիացիներին ալ թեւին, այդ պատճառով մայիսի
14-ին ուղարկվեց Գլխավորի զորաբաժինը
Ուտրէխտ, իսկ միւսը, Լիպտովին հրամանա-
տարութեամբ, Բօրնթէրդ, Բօքսթընը յետ քաշ-
վեցին դէպի հիւսիս: Գլխավորը գրաւեց Ուտ-
րէխտ: Կլէրի ուղարկում է Լէնգօնէի Բօքս-
թընը շատ ոգեւորվելով:

ՍԵՆ-ԿԱՆԻՆ: ձեռնմխաց քննարկ, որ ճա-
նապարհ էր ընկել Պարիզից ցերեկվայ 1 ժամ
50 րոպէին դէպի Պետերբուրգ, ընդհարվեց
այստեղ կամուրջի վրա ատրանքատար գը-
նացքի հետ: Շոգեմեքենան ջուրն ընկաւ: Եր-
կու մեքենավորները սպանվեցին: ձանադար-
հորդները ոչ ոք ծանր չը վնասվեց:

ԼՕՐԵՆՏ-ՄԱՐԿԻՉԷ: Հրամանատար կրտս-
ղէ յանձնեց Եօաննէսբուրգը Բօքսթընին: Ե-
րէկ Պրէտորիայի Լօրէնց-Մարկիչէ եկած ա-
ռաջին քննարկում հասան մի քանի յոյներ, ո-
րոնք ամենից վերջն էին դուրս եկել Եօանն-
էսբուրգից: Նրանք հաւատարմութիւն են, որ Եօ-
աննէսբուրգից դուրս գալուց առաջ, քննարկ
երկու կտոր եղաւ անգլիացիների ուղեւորից,
եւ միայն քննարկ մի մասը կարողացաւ քնն-
արկութեամբ: Այդ յոյները պատմում են, որ
Պրէտորիան կատարելապէս կազմալուծված է:
Բնակիչները գլուխը կորցրած, շտապում են
քննարկ դէպի ծովափը:

ՊՐԵՏՕՐԻԱ: Բոլոր զօրքերը դուրս եկան
Պրետորիայի շուրջը գտնվող ամրութիւններից:
ԼՕՆԴՈՆ: Այստեղի լրագրողներին հետազորում
են Շանխայից, թէ չինական կառավարութիւնը
հրատարակել է հրաման, որով սպառնում է
մահվան պատժի ենթարկել նրանց, որոնք կը
մասնակցեն «Մեծ բուռնցքի» աղանդին:

Յրէյուրբից հաղորդում են, թէ Գնեստեր
հասաւ Գէյսթօրպ: Պրետորիայից հետադուր
են, թէ բօքսթընը իսկապէս դադարել են ընդ-
դիմութիւն ցույց տալուց անգլիական զօրքե-
րին: Հիմա կայ կարծիք, որ Տրանսվալի
կառավարութիւնը անյապաղ բանակցութիւն-
ներ կը սկսէ իրադրութիւն կնքելու նպատա-
կով, եթէ արդէն չէ սկսել: Երէկ վերջին փոր-
ձքն է արված—հետադուր հարցումն է ուղղած
գանազան տեղեր, թէ արտաքին բարեկամների
կողմից օգնութիւն յայտ չը կայ արդեօք:

ՊԵՏԻՆ: «Մեծ բուռնցքի» շարունակ տա-
րածվող ապստամբութեան պատճառով Պէկի-
նում սատարի յուզումն է տիրում: Եւրօպական
գեապանները տեղեկութիւն տուին ցունդ-լի-
նամէնին, թէ պահանջված են եւ շուտով կը
հասնեն եւրօպական պահապան զօրքեր:

ԲՈՒԴԱՊԵՏՏ: Աւստրիական պատգամաւո-
րութեան նիստերը փակված են:
ՏԵՒԵՆՉԻՆ: Այստեղ հասան 5 ռուսական,
1 ֆրանսիական, 2 անգլիական եւ 1 իտալա-
րական զինուորական նաւեր: Բոլոր նաւերից
առի կը հանվեն ծովային զինուորներ:

Խաղաղի՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԱՆԻՍԹԱՆ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՆԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱԶԱԿ ՄԷԼԻԻ-ԱՂԱՄԱՆԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տեսականապէս եւ գործնականապէս սովորելով
ԾԱՂԿԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
եւ վկայական ստանալով բժշկից, ընդունում
եմ մանուկներին ծաղիկը կարելու: Հըաւորնե-
րին ձրի: Ցերեկվայ 12—3 ժամը: Հաւաքար,
Գէօրգեւսի փող № 8.

Ջանքիկալ՝ Ա. Ալիաղանց

ԲԺՅԵՍ Մ. ՄՈՒՐԱԳԵԱՆ

(Մօսկվայից)
Նախկին տարիների նման ընդունում է հի-
ւանդներին հանգստի ջրերում:
(ՊԵՏԱՏԻԴՕՐՍԿՈՒՄ)
8—10

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մի այլի, Աննա Ներսիսեան, երկու փոքրիկ
զաւակներով, որ մնացել է բոլորովին անօդ-
նական եւ գտնվում է հիւանդ դրութեան
մէջ, խնդրում է բարեբարներից որ եւ է օգ-
նութիւն:
Հասցէ՝ Абасъ-Абатская площадь, домъ
Эджубова. 1—3

ՕՐԻՈՐԴ ԳՈՒԱՆ,
այս ամսու Մանգլիս ամառանոցում ունենալով
ազատ ժամեր, մտադիր է դաշնամուրի, անդ-
լիերէնի եւ հայերէնի դասեր տալ: Ցանկացող-
ները կարող են դիմել պ. Եփրեմ Մատու-
րեանից մաղաղիւնը: (20, 30 մ. 15 յ.) 1—3

Ղարաբաղի թեմական դպրոցի ձայնագրու-
թեան ուսուցիչ

Պ Օ Պ Օ Վ Ե Ա Ն

(Պետերբուրգի հայոց եկեղեցիների նախկին
խորապետ)
ամառվայ երեք ամիսները ազատ լինելով,
յանձն է առնում պատրաստելու քառաձայն
պատարագի խումբ (Եկեղեցիների ձեռնարկով),
պարտաւորվելով նաեւ խորապետ պատրաստել
իր տեղը թողնելու: Պայմանների մասին դիմել:
Шума, Армянская Семинария, Попову. 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵ- ՐՈՒԹԻՒՆ

1900 թ. ընդ ընդ են տեսել:
Առաւել Լաֆօն թէնի, թարգմ. Մ. Նու-
պարեանի 357 մեծ. երես. 1 ր. — Կ.
Խ զ ճ ո Վ դ ո տ ո ս ս տ ա ն, թարգմ.
56 երես. — » 05 »
Հակակաւան Նշանագրերի, հար-
թարգմ. 36 երես. — » 80 »
Մանկական լուսո, հայերէն,
ռուսերէն, վրացերէն եւ ֆը-
րանսերէն լեզուով, ր. տպ. 1 — »
Սիֆիլիս, կոչում շանկի եւ
սոսոսունակ, բժ. վ. Արծր,
104 երես. — » 25 »
Լոյս է տեսել ընկերութեան 1993 թ. տե-
ղեկագիրը: ցանկացողներին ուղարկվում է
ձրի:

Դիմել—Тифлисъ, контора Общества Изда-
ния Армянскихъ книгъ (Лориселиковская №
11) կամ Тифлисъ (Russie) Societ  de la publi-
cation des livres arm niens. Ընկերութեան ան-
դամ լինելու համար վճարում են տարեկան
6 րուբլի եւ ստանում 8 րուբլու գրքեր: Ըն-
կերութեան գրասենեակում վճառվում են ըն-
կերութեան գրքերը: Ցանկացողներին ձրի ու-
ղարկվում է գրացուցակ:
1—5

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ պատմի ունի յայտնելու,
որ վաղը, կիրակի մայիսի 21-ին, կատարվու-
ն է դպրոցի տարեկան հանգստի եւ դրա հետ միա-
սին դպրոցի գոյութեան 75-ամեայ յօբելանսը:
Սկիզբն է առաւոտեան 10 ժամին:

ՏԱՓԻ-ԹԱՂԻ ԲԱՄՈՑԵԱՆՑ Ս. Գէորգ եկե-
ղեցու վերաշինութեան մասնաժողովը հրաւի-
րում է ցանկացողներին չորս քերել ամսիս
23-ին, ժամը 5-ին, նոյն եկեղեցու դռնից
ՎԵՐՑՆԵԼՈՒ ԿԱՊԱՆՈՎ հին եկեղեցին մինչեւ
յատալը քանդելու, անմաքրութիւնները հե-
ռացնելու եւ հիմքը փորելու գործը: Պայմանի
հետ կարելի է ծանօթանալ նոյն եկեղեցու ե-
րէցիփոխի մօտ: 2—3

Թ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ
ԸՆՏՐ ԵՐԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Երկու հասոք (838 երես)
Հրատարակիչ Վ. Յ. Բանանեան յօգուտ Ռա-
փայէլ Պատկանեանի ընտանիքի:
1893 թ.
Շքեղ թղթի վրա եւ փառակազմ. 10 ր.
Հատարակիչ Վրա եւ թղթակազմ. 3 ր.
Դիմել՝ Москва, Сухарева, д. В. И. Кана-
новой, г-жа Канановой. 3—5

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
„ՄԻՋՆՈՐԴ“
(Посредникъ)
Դ. Ի. ԵՆԿԻՄՕՎԻՉԻ
Պաշտօնեան պատմ, Թամաշվիլ քաղաքի անդա-
տարի հանդէպ:
Կատարում է գանազան յանձնարարութիւն-
ներ անշարժ կաքեր ծախելու եւ գրաւ դնելու:
Պահանջվում է առաջին եւ երկրորդ գրաւակա-
նով փող: Մանրամասնութիւնների համար
խնդրեմ դիմել գրասենեակը: № 3. 0—31

ՈՆԵՆԱՎՈՐ ԺԱՄԱՆ ԱԶԱՏ ԺԱՄԱՆԱԿ ՍԱՐԳՍԻ Ո. ԱՐԱՀԱՄԱՆ

(Дворцовая ул. д. Сараджева, номера «Евро-
па» кв. № 9). Աւանդում է հիմնաւորապէս
ՀԵՐԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Եւ ՈՒՆԻԲԵՐՍԻԹԵՆ ԹՈՒՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
լիակատար դասընթացը: Տեսնել կարելի է ե-
րեկները ժամը 5-ից մինչեւ 7-ը:
8—10

Պարիզի համալսարանից ցուցահանդէսին
եկող ռուսահայ եղբայրների իմ պատրաս-
տակամ ծառայութիւնս եմ առաջարկում
նրանց առաջնորդելու: Լաւ ծանօթ եմ թէ
Պարիզի եւ թէ ցուցահանդէսի բոլոր հետաքը-
րի եւ ուշադրութեան արժանի տեղերին:
Հասցէ՝ М. Aktarian, 6, Rue Laromigui er
Paris.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՁՈՒ- ԹԻՒՆԸ

հրաւիրում է այն անձանց, որոնք ցանկանում են վերջնել կապալով, երեք տարով, Խուդա-
դեանի նախկին քաղաքապետ, որ գտնվում է Արմենակի քաղաքում: Ներկայանալ յոյնիսի
13-ին, երեկոյեան ժամի 8-ին, վարչութեան գրասենեակը: Ընդունվում են եւ կնքված ծրար-
ներ: Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ ամեն օր, առաւոտեան 11-ից մինչեւ ժամի
1-ը վարչութեան գրասենեակում, Արմենակի քաղաք, տուն Կրեդիտային ընկերութեան: 1—5

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐԸ,

ցանկանալով տեսնել դպրոցի ՄԵՍԵԱՑ ՀԻՄԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ մի ընկե-
րական ճաշկերպով, հրաւիրում են մասնակցել ցանկացողներին ստորագրել իրանց
անունները մինչեւ մայիսի 20-ը Սաֆարովի ծխախոտի խանութում, Երեւանեան հրա-
պարակի վրա: Ճաշկերպով լինելու է կիրակի, մայիսի 21-ին: Մասնակցել ցանկացողը
պէտք է վճարէ 3 ր. 50 կօպէկ:

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՆԱԽԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԵ Ե ԸՆԿ.

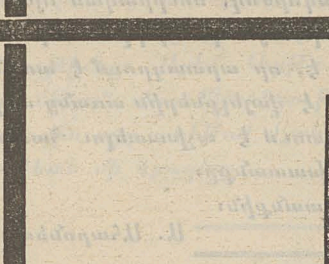
Կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱՌՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու
շաբաթ մի անգամ:
Եւ հաւաքալը՝ Բաթումից Մարսէլ, մանկով Տրապիզոն, Սամսոն եւ Պոլսի Մեկնում է
Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 24 մայիսի (6 յունիսի) ՍՐԿԱՍԻ չորհանուր, նաւապետ ԳԱՐԻԲ: Եւ այս-
պէս շարունակաբար, երկու շաբաթ մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից
պակաս գներով:
Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի եւ Անտիպոլէնի մէջ, ընդու-
նելով ապրանքների բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար:
Ապրանքների եւ ձանադարնորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ուստնալու հա-
մար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակաւորներին:
ԲԱՌՈՒՄՈՒՄ—պ. վիկտոր դ'Արնօն, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասնիկովի, № 27: ՆՕՎՕՐՕՍՍ-
ՍԻՅՕՎ—Վաղիլաւկաղի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. չ.) 3—20

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՐԱՐՈՒՆԱՐԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՁՈՒՄԻՆ

յայտնում է պ. պ. Լաժնետերերին, որ ընկերութեան պայմանագրի § 23-ի համաձայն,
մայիսի 24-ին, երեկոյեան ժամի 7-ին, Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի դասիլճում
հայտնակված է

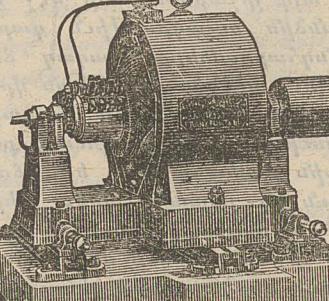
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ,

որի պարտաւորները լինելու են՝ վարչութեան ղեկուցումը
ա) ընկերութեան գրամաղխի աւելացման մասին,
բ) նոր վիշխաներ դնելու մասին,
գ) ընկերութեան ակիւզներական ընկերութեան վերածելու կանոնա-
գրութեան մշակման մասին համաձայն ընկ. պայմանագրի § 37-ի:
(12, 20, 24) 2—2

Լ. ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆՑԻ
աւաւ էլէվատորը գիշեր-ցիւրիկ ԻնՔն ԻՐԱՆ ջուր է բարձրացնում ցածր տեղերից վերեւ:
Դիմել՝ М. Ханъ-Агову, Тифлисъ, Великокняжеская ул., 37.

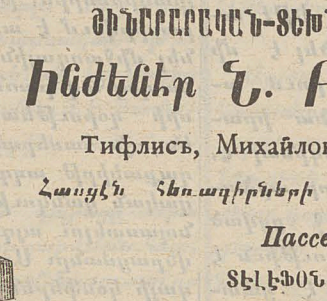
Լ. ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆՑԻ
Գիւղատնտեսական մեքենաներ 250 նկարով. վճառականների մօտ 50 կօպէկ: 8—30

ԹԻՖԼԻՍԻ ԶԵՆԻՏԻՆԵԱՆ ԲԻՐՈ
Իմեներ Ն. Բ. Պասսեկի
Тифлисъ, Михайловская ул. № 116.
Հասցէն հեռագիրների համար. Тифлисъ—
Пассеку.
ՏԵԼԵՖՈՆ № 642.

**ԿԱՆԱԼԻԶԱՑԻԱ, ՎԵՆՏԻԼԱՑԻԱ
Ե ՏԱԲԱՆՈՒՄԸ**

ԴՆԵԼ, ԺՈՂՈՎԵԼ Ե ՍԱՐՔԵԼ
ա մ ե ն տ ե ս ա կ
տիւրբիներ, խողովակներ, մեքենա-
ներ եւ ջրաններ:
Կ Ա Ռ Ո Ւ Ց Ա Ն Ե Լ
Ե Ր Կ Ա Թ Է Կ Ա Մ Ա Լ Ը Ն Ե Ր
Ե անակներ:
ՏԵՄԵՆՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
(ե. հ. չ.)

ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑՈՒԹԻՒՆ
Թոսաց եւ արտասահմանան ֆիր-
մաների:
ԲԻՐՈՆ ՅԱՆՁՆ Ե ԱՌՆՈՒՄ
կառուցանել
Ամեն տեսակ շինութիւններ, գոր-
ծարաններ եւ գործատներ
ԳԱՋԱ-ՇՈՂԻԻ-ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ
Ամեն տեսակ էլէկտրոտէխնիական
կառուցումներ եւ սարքեր, արիւնքն
հեռագիրների, տէլէֆօնների, լու-
սաւորութեան, տրամվայների եւ ոյ-
ծի հաղորդիչ հեւաւորութեան վրա: